

พุทธวิธี การใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ที่ปรากฏในอาทियสูตร
THE BUDDHIST METHOD OF USING WEALTH BENEFICALLY
IS FOUND IN THE ATHIYA SUTTA

¹สุชาติ บุชัยชยานนท์

¹Suchat Buddhajayanon

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

¹Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

¹Suchat.b@ubru.ac.th

Received: June 19, 2025; **Revised:** August 28, 2025; **Accepted:** August 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเกี่ยวกับพุทธวิธี การใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ที่ปรากฏในอาทियสูตรนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ที่ปรากฏในอาทियสูตร โดยใช้วิธีการศึกษาและค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ โดยแยกประเภทสาระสำคัญเนื้อหา 6 ส่วน คือ 1) บทนำ 2) ความหมายของทรัพย์ 3) การแสวงหาทรัพย์ 4) การรักษาทรัพย์ 5) การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ ให้เป็นประโยชน์ และ 6) สรุปความ ผลการวิเคราะห์พบว่า พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเสนอวิธีการใช้ทรัพย์ในอาทियสูตรที่สำคัญ คือ การแสวงหาทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์ และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและชอบธรรมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

คำสำคัญ: พุทธวิธี, ทรัพย์, อาทियสูตร.

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

This academic article on Buddhist methods of using wealth beneficially as existed in the Athiya Sutta aims to study the methods of using wealth beneficially as described in the Athiya Sutta. The study employs research and investigation from the Pali Canon, commentaries, texts, books, and other related academic works for analysis by categorizing the key content into six parts including: 1) introduction; 2) the meaning of wealth; 3) the pursuit of wealth; 4) the preservation of wealth; 5) how to spend the wealth beneficially; and 6) conclusion. The analysis found that the important methods of using wealth proposed by the Buddha in the Athiya Sutta include: the pursuit of wealth; the expenditure of wealth; and the benefits derived from wealth which should be done correctly and justly. The wealth, thus, can be beneficial to both oneself and others.

Keywords: Buddhist Methods, Wealth, Athiya sutta.

บทนำ

การจัดการทรัพย์สินตามหลักพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงเสนอไว้ในพระสูตรต่าง ๆ ทำให้ชุดคำสอนเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะ อาทิสสูตร เป็นพระสูตรว่าด้วยประโยชน์ที่ควรได้จากทรัพย์สิน (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : อภ.ปญจ.(ไทย) 22/41/64 – 66)) ซึ่งเป็นพระสูตรหนึ่งที่กำลังกล่าวถึงการบริหารและการจัดการต่อทรัพย์สินโดยมีการแสวงหาทรัพย์สินและการใช้จ่ายทรัพย์สินที่จะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และเป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่นางภินทิกเศรษฐี โดยมีสาระสำคัญว่าด้วยเรื่องการแสวงหาทรัพย์สินต้องประกอบด้วยธรรมและได้มาโดยธรรม รวมถึงการใช้จ่ายทรัพย์สินต้องเป็นไปในแนวทางที่สร้างประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นด้วย จากข้อเสนออันเป็นหลักการการบริหารและการจัดการทรัพย์สินตามหลักพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงเสนอไว้ในอาทิสสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่นางภินทิกเศรษฐี โดยเน้นว่าการแสวงหาทรัพย์สินต้องประกอบด้วยธรรมและได้มาโดยธรรม รวมถึงการใช้จ่ายทรัพย์สินต้องเป็นไปในแนวทางที่สร้างประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น

เนื้อหาที่ปรากฏในอาทิสสูตรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติต่อทรัพย์สิน ทั้งในด้านการแสวงหาทรัพย์สินและการใช้จ่ายทรัพย์สิน 5 ประการไว้อย่างชัดเจนและตรง

ประเด็นง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ซึ่งเนื้อหาในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าสอนอย่างตรงตามเนื้อหา สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ และสอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาคงจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547:34) หลักการบริหารและการจัดการทรัพยากรเป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะในระดับชาวบ้านที่จำเป็นต้องพึ่งทรัพยากรในการดำเนินชีวิตโดยไม่ลำบาก หากมีทรัพยากรมากก็อาจจะเอาตัวรอดและเป็นอยู่ได้อย่างมีความสุข หากไม่มีปัญหาในการหาทรัพยากรแล้วก็จะกลายมาเป็นคนยากจนลำบาก การแสวงหาทรัพยากรเป็นไปด้วยความชอบธรรม ไม่ข่มเหง และใช้จ่ายทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบให้เป็นสุข เพื่อแบ่งปันใช้ทรัพยากรทำสิ่งดีเป็นประโยชน์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546:782) การนำหลักการบริหารและการจัดการทรัพยากรไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตในการกระตุ้นให้สังคมได้รู้ว่าคนเราเกิดมาต้องมีเป้าหมาย และการที่จะใช้ชีวิตให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องไม่ประมาทในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555:50) จากสาระสำคัญที่ปรากฏในอาทิสสูตรดังกล่าวข้างต้น ควรมีการศึกษาหลักการบริหารและการจัดการทรัพยากรในอาทิสสูตรเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องตามหลักการบริหารและการจัดการทรัพยากรในอาทิสสูตรต่อไป

ความหมายของคำว่าทรัพยากร

คำว่า ทรัพยากร ตามหลักพระพุทธศาสนาคือเครื่องปลื้มใจ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : ม.ม. (ไทย) 13/307/369)) โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรภายนอก คือ ทรัพยากรที่เป็นวัตถุ โดยเรียกว่า โภคทรัพยากร ได้แก่สิ่งของที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภคที่มีความจำเป็นและความสำคัญในการดำรงชีวิตของบุคคลเป็นส่วนมาก พระพุทธศาสนาเรียกทรัพยากรประเภทนี้ว่า โลภียะทรัพยากร และ 2) ทรัพยากรภายใน ได้แก่ทรัพยากรที่ไม่ใช่วัตถุภายนอก แต่เป็นเรื่องคุณธรรมภายในจิตใจของมนุษย์ พระพุทธศาสนาจัดทรัพยากรประเภทนี้เป็น อริยทรัพยากร คือ เป็นทรัพยากรที่อันประเสริฐที่อยู่ภายในใจ ติดตัวไปได้ตลอดเวลา และสามารถนำส่งให้ถึงสุคติ เป็นเหตุให้บรรลุนิพพานได้ ทำให้ทรัพยากรนี้เป็น โลกุตตรทรัพยากร เป็นทรัพยากรที่พ้นจากโลกหรืออยู่นอกโลก (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2553:1273)

การแสวงหาทรัพย์

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญในการแสวงหาทรัพย์ที่ประกอบด้วยธรรม เป็นการแสวงหาทรัพย์ต้องได้มาด้วยความสุจริตชอบธรรมจะถือว่าเป็นความดีและน่าสรรเสริญ ในอาทิยสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงเสนอวิธีแสวงหาทรัพย์ไว้โดยทรัพย์ที่หามาได้นั้นต้องประกอบด้วยความขยันหมั่นเพียรของตนเอง และด้วยความสุจริต ถูกต้องชอบธรรม สมดังพระพุทธที่พระพุทธเจ้าตรัสโดยมีใจความว่า “โภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม” (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : อภ.ปญจ.(ไทย) 22/41/65))

จากพระพุทธพจน์แสดงให้เห็นว่า การแสวงหาทรัพย์ที่ปรากฏในอาทิยสูตรเป็นการแสวงหาทรัพย์ด้วยการประกอบอาชีพหรือการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร หากได้ทรัพย์ควรเก็บรวบรวมไว้ไม่ให้เสื่อมสูญหายไปในทางที่ไร้ประโยชน์ต่อชีวิต ทั้งนี้ผู้แสวงหาทรัพย์ต้องดำรงตนให้มั่นคงอยู่ใน กุศลกรรมบถ 10 ประการ คือ การประกอบอาชีพตามหลักสัมมาอาชีวะทั้งทางกาย วาจา และใจ ขณะเดียวกันต้องมีปัญญาด้วย การหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ โดยประกอบด้วยปัญญาทางโลกเพื่อเป็นตัวนำทางให้การทำงานประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าและปัญญาทางธรรมเพื่อเป็นหลักควบคุมให้การทำงานเป็นไปในทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สิ่งเหล่านี้จะทำให้การแสวงหาทรัพย์เป็นไปโดยทางสุจริตและชอบธรรมได้อย่างแท้จริง

การรักษาทรัพย์

สำหรับประเด็นคำถามคือ มนุษย์ควรรักษาทรัพย์อย่างไร? ผู้ที่แสวงหาทรัพย์ได้มาจากการประกอบกิจการด้วยความขยันหมั่นเพียรหรือแสวงหาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเองแล้ว สิ่งที่จะกระทำต่อไปคือการเก็บรวบรวมทรัพย์ที่หามาได้เพื่อไว้ใช้จ่ายในการดำรงชีวิต โดยการเก็บรวบรวมทรัพย์คือการคุ้มครอง เก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้รวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อไม่ให้เสื่อมสูญเสียหายไป และเพื่อจะได้ใช้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป การเพียรเก็บรวบรวมทรัพย์ย่อมทำให้ทรัพย์ของตนเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ การรู้จักเก็บรวบรวมทรัพย์เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ทรัพย์เพิ่มพูนได้เช่นเดียวกับความขยันหมั่นเพียร แต่ในขณะเดียวกันควรหลีกเลี่ยงทางที่จะทำให้ทรัพย์เสื่อมสูญเสียหายไปโดยไร้ประโยชน์ แต่กลับเป็นโทษแก่ทรัพย์และชีวิตอย่างมหันต์ ในอาทิยสูตรนั้นพระพุทธเจ้าทรงเสนอข้อควรระมัดระวังเกี่ยวกับการดูแล การรักษาทรัพย์ไว้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ โดยเสนอหลัก อบายมุข สำคัญ 2 ประการ คือ

1. อบายมุข 4: ทางเสื่อมแห่งทรัพย์ 4 อย่าง

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น ส่วนใหญ่ย่อมตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมเกิดความผิดพลาดอยู่เสมอ และชีวิตที่ผิดพลาดหลงผิดและมัวเมาหล่มหลงด้วยอำนาจแห่งอบายมุขย่อมก่อให้เกิดโทษอย่างมหันต์ ในทางแห่งพระพุทธศาสนามองว่าอบายมุขเป็นต้นเหตุแห่งความฉิบหายทั้งปวง เป็นหนทางแห่งความเสื่อมถอยต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นโทษและผลที่เกิดขึ้นจากอบายมุขนานับประการ พระพุทธองค์จึงตรัสชี้แนะสั่งสอนในเรื่องหลักการของการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยการให้รู้จักการงดเว้น ละ เลิกเพื่อให้มนุษย์นั้นได้รู้แจ้งหลักแห่งความเป็นจริงแห่งชีวิต โดยชี้ให้เห็นถึงโทษที่เกิดขึ้นที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขทั้งปวง อบายมุข การหลีกเลี่ยงทางเสื่อมแห่งทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนามี 4 ประการ คือ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : อด.อรรถ.(ไทย) 23/54/342)) เป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน เป็นผู้มึนตรั่ว

จากอบายมุข 4 ประการข้างต้น สำหรับผู้ที่ได้ปฏิบัติตามการบริหารและการจัดการทรัพย์ที่ปรากฏในอาทิยสูตรเป็นบุคคลที่ได้ดำเนินชีวิตตามข้อเสนอของพระพุทธเจ้า เพราะในอาทิยสูตรนี้มีหลักการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ถูก ในทางที่ควร ทรัพย์ที่หามาได้ต้องได้มาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตด้วยความอดุสาหะหมั่นเพียรของเรา ทรัพย์นั้นจึงจะเกิดคุณค่าเป็นสิ่งที่หามาได้ด้วยสติปัญญา กำลัง ความสามารถของตน การรู้จักหลีกเลี่ยงทางเสื่อมแห่งทรัพย์จึงเป็นการบริหารและการจัดการทรัพย์ที่ทำให้สามารถรักษาโภคทรัพย์ไว้ได้เป็นอย่างดี การหลีกเลี่ยงทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักการสำคัญที่ตอบประเด็นคำถามว่า มนุษย์ควรรักษาทรัพย์ไว้อย่างไร?

2. อบายมุข ทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ 6 อย่าง

การไม่รู้จักรักษาทรัพย์หรือประหยัดทรัพย์เป็นการไม่รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาทรัพย์สินไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย การหลีกเลี่ยงหลักของอบายมุขตามหลักพระพุทธศาสนามีความหมายและมีจุดหมายคือการสอนให้เป็นผู้ประหยัด มัธยสถ์ รู้จักจ่ายทรัพย์ไปในทางที่เกิดประโยชน์ ไม่ใช่เข้าไปใช้เพื่อกามคุณ เพื่อรูป รส กลิ่น เสียง จนทำให้ทรัพย์นั้นหมดไปโดยไม่ทำใหตนเองเจริญขึ้น การใช้ทรัพย์ไปในทางสนองตอบต่อกามคุณและอบายมุขทำให้เกิดหนี้สิน เสียทรัพย์และเสียเกียรติ เป็นสาเหตุสำคัญในการทำให้ทรัพย์ย่อยยับไป เพราะตกเป็นทาสของอบายมุข (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : ส.ส.(ไทย) 15/130/155 – 157)) การรู้จักงดเว้นจากอบายมุขตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักการสำคัญที่ตอบประเด็นคำถามข้อว่า มนุษย์ควรรักษาทรัพย์อย่างไร อบายมุข ตามหลักพระพุทธศาสนามี 6 ประการ คือ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : ที.ป.

(ไทย) 11/267/202)) การเสพน้าเมา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดื่มหรสพ การเล่นการพนัน การคบคนชั่วเป็นมิตร การเกียจคร้านไม่ทำงาน

จากอบายมุข 6 ข้างต้น เป็นชุดคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสส้าทับหรือแสดงไว้ว่าอบายมุขเหล่านี้เป็นหนทางแห่งความเสื่อม เป็นหนทางแห่งความไม่เจริญ เพื่อต้องการที่จะแสดงให้รู้ว่ามีโทษต่างๆ ให้มีการละเว้นไม่ให้ยึดถือปฏิบัติ เพราะอบายมุขดังกล่าวเป็นปากทางของความเสื่อม ความไม่เจริญหรือมีความหมายว่าสิ่งที่จะนำไปสู่ความเสื่อมถอยทั้งปวงแห่งการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดปัญหาลูกโซ่ที่เกี่ยวข้องกันไปหมดแทบทุกเรื่อง ทั้งความฟุ้งเฟ้อ ความยากจน การแตกแยกของครอบครัว เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม หากผู้ที่ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน โดยหวังเพิ่มพูนทรัพย์ให้สมบูรณ์ แต่กลับไม่รู้จักเก็บรวบรวมทรัพย์รวมทั้งปิดหนทางเสื่อมแห่งทรัพย์แล้ว โภคทรัพย์ย่อมพินาศได้โดยง่าย ความขยันหมั่นเพียรด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเองย่อมสูญเปล่า ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่แสวงหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียรของตนเอง ควรเก็บรวบรวมทรัพย์ และหลีกเลี่ยงหนทางแห่งความเสื่อมของทรัพย์ ความปรารถนาที่จะเพิ่มพูนโภคทรัพย์ให้สมบูรณ์ย่อมเกิดขึ้นได้โดยง่ายและสำเร็จอย่างแน่นอน การรู้จักวางแผนในการใช้จ่ายแต่ละอย่างไม่ให้รายจ่ายมากกว่ารายรับ เป็นอยู่อย่างพอดีและพอเพียงคือไม่ให้ผิดเคืองเกินไปและไม่ฟุ่มเฟือย การจะทำได้ย៉างนี้ต้องรู้จักการวางแผนในการใช้จ่ายด้วยความระมัดระวัง

การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ให้เป็นประโยชน์

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยสนับสนุนให้นำหลักธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมให้มีความมั่นคง การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์เป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ สำหรับประเด็นคำถามสำคัญประการหนึ่งคือ มนุษย์ควรใช้จ่ายทรัพย์อย่างไร? ในส่วนประเด็นคำถามนี้พบว่าพระพุทธเจ้าทรงแนะนำการบริหารและการจัดการทรัพย์ในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระสูตรสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาทิยสูตรตามลำดับดังนี้

1. วิธีการใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ตามหลักโภควิภาค หลัก โภควิภาค เป็นหลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่พระพุทธเจ้าทรงเสนอเป็นหลักการบริหารและการจัดการทรัพย์โดยการแบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : ที.ป.(ไทย) 11/265/211)) ในแต่ละส่วนต่างมีความชัดเจนในการใช้จ่ายทรัพย์ไปเพื่ออะไร โดยเฉพาะผู้ครองเรือน ให้มีหลักยึดในการปฏิบัติเพื่อความสุขสงบของตนเองและผู้อื่น หากผู้ใดนำไปปฏิบัติจะเป็นผล

ให้เกิดกุศลในชีวิต ทำให้วางแผนชีวิตเป็นและเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง การวางแผนและการปฏิบัติที่เหมาะสมและถูกต้อง โภควิภาคเป็นการแบ่งทรัพย์หรือการบริหารและจัดการทรัพย์โดยแบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546:129)

เอเกน โภเคน ภุขะเยญ ได้แก่ การแบ่งทรัพย์ออกเป็น 1 ส่วน ในส่วนนี้พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะทรัพย์ส่วนนี้ควรใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์ การจัดแบ่งเงินส่วนนี้ไว้เพื่อใช้จ่ายภายในบ้าน การเลี้ยงดูครอบครัว การเลี้ยงดูบุพการีบุคคลที่อยู่ในการดูแลของผู้ถือทรัพย์เป็นส่วนสร้างเสริมคุณภาพชีวิตคือตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของการดำรงชีพ เช่น ใช้จ่ายเพื่อการซื้อเสื้อผ้า เป็นค่าใช้จ่ายในการเรียนของบุตร เป็นต้น

ทวิหิ กมมํ ปโยชเย หมายถึง การแบ่งทรัพย์ออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนนี้พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะการบริหารและการจัดการทรัพย์ควรใช้ทรัพย์เป็นทุนสำหรับประกอบกิจการงานลงทุนหรือประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นส่วนที่จัดแบ่งไว้เพื่อการทำธุรกิจการงานโดยจัดสรรไว้ 2 ส่วน เพราะให้ความสำคัญต่อการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจการงาน เป็นการพัฒนาอาชีพให้ก้าวสู่ระดับที่สูงขึ้น การบริหารและการจัดการทรัพย์ในส่วนนี้เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาระดับฐานะให้ก้าวขึ้นสู่ระดับที่สูงขึ้นได้ หากมีอาชีพการงานหรือทุนในการประกอบอาชีพที่ขัดสน การจัดสรรทรัพย์เพื่อใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ย่อมอึดอัดขัดสนไปด้วย

จตุตถ จ นิธะเปยฺย คือ การแบ่งทรัพย์ออกเป็นส่วนที่ 4 ในส่วนนี้พระพุทธเจ้าทรงชี้ถึงหลักการบริหารและการจัดการทรัพย์ด้วยการรู้จักจัดสรรทรัพย์ไว้เพื่อใช้ในคราวฉุกเฉิน ควรเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นเร่งด่วน หรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คิดหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย หรืออุบัติเหตุ หรือประสบกับภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม พายุ เป็นต้น การจัดสรรทรัพย์ส่วนนี้ไว้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อมีเหตุการณ์เร่งด่วนนั้นเกิดขึ้น การดำเนินการช่วยเหลือจะเป็นไปได้โดยสะดวกรวดเร็วขึ้น ซึ่งหากขาดการจัดสรรส่วนนี้แม้จะสามารถดำเนินการได้แต่ก็อาจเป็นอุปสรรคจนอาจไม่ทันเวลาก็เป็นได้

ตามหลักการโภควิภาคข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารและการจัดการทรัพย์เป็นหลักชุดคำสอนที่ทำให้ผู้ครองเรือนรู้จักการบริหารจัดการทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความสุจริต ออกเป็น 4 ส่วนประกอบด้วยส่วนที่หนึ่งสำหรับใช้ในการเลี้ยงชีวิตของตนเอง ดูแลครอบครัวและญาติมิตรให้มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะ คิดเป็นร้อยละ 25 อีกสองส่วน สำหรับใช้เพื่อการลงทุนเพื่อทำให้มีทรัพย์สินเงินทองงอกเงยเพิ่มพูนขึ้นมา คิดเป็นร้อยละ 40 และสำหรับอีกร้อยละ 25 ที่เหลือใช้สำหรับเก็บออมเอาไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เกิดทุกข์ภัยไข้เจ็บ ภัย อุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น หลักโภควิภาคพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้มีความหมายครอบคลุมทั้งการใช้จ่าย การแสวงหา และการออม เป็นการบริหารจัดการทรัพย์อย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง

หลักโศกวิภาคจึงเป็นหลักการบริหารและการจัดการทรัพย์ออกเป็นส่วน เพื่อสะดวกในการบริหารจัดการ หรือเพื่อสะดวกในการใช้สอย การรู้จักวิธีการบริหารและการจัดการทรัพย์ที่หามาได้อย่างยากลำบากด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมสามารถทำให้ชีวิตตนเองไม่ประสบความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและสังคมต่อไปในอนาคต (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543:52)

2. วิธีการใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ตามหลักโศกอาทิยะ คำว่า โศกอาทิยะ หมายถึง การแสวงหาทรัพย์และการใช้จ่ายทรัพย์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อทรัพย์ที่ถูกต้องอย่างเป็นรูปธรรมเป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโศกทรัพย์ หากบุคคลใช้จ่ายทรัพย์ตามหลักการของโศกอาทิยะดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์ตามที่ควรจะเป็นและเกิดประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยหลักโศกอาทิยะมี 5 ประการ คือ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : อ.ป.ญ. (ไทย) 22/83/129)) ใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงตนเอง เลี้ยงดูครอบครัว มารดาบิดาให้เป็นสุข ใช้ทรัพย์นั้นบำรุงเลี้ยงมิตรสหายผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข ใช้ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ

ทำพลี หมายถึง การสงเคราะห์ 5 อย่าง คือ 4.1 อติถิพลี คือ ใช้ต้อนรับแขกเป็นเรื่องของการปฏิสันถาร 4.2 ญาติพลี หมายถึง การใช้สงเคราะห์ญาติ 4.3 ราชพลี หมายถึง การใช้จ่ายบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น 4.4 เทวตาพลี ได้แก่ การบำรุงเทวตาคือสิ่งที่เคารพนับถือตามลัทธิความเชื่อหรือตามขนบธรรมเนียมของสังคม 4.5 ปุพพเปตพลี หมายถึง การทำบุญอุทิศให้แก่บุพการีชนที่ล่วงลับไปแล้ว

การบำรุงสมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์โดยผู้ประพฤดีปฏิบัติชอบ ผู้ฝึกฝนพัฒนาตนเองไม่ประมาท ผู้จะดำรงธรรมไว้ให้แก่สังคม

จากหลักโศกอาทิยะข้างต้นจะเห็นว่า การแสวงหาทรัพย์ได้แล้วเพื่อให้เกิดประโยชน์จากการมีทรัพย์ พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะว่าควรมีการเลี้ยงดูตนเอง ครอบครัว ช่วยเหลือสังคมให้ได้รับประโยชน์จากการมีทรัพย์ของตนเอง การมีทรัพย์แล้วไม่ใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นสิ่งไม่ถูกต้องและผิดหลักการมีทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ หากแสวงหาทรัพย์มาแล้วควรนำมาใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงบำรุงให้ตนเองและผู้อื่นดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดีและมีความสุข เป็นหลักการบริหารและการจัดการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2549:74-75)

บทสรุป

อาทิยสูตร เป็นพระสูตรว่าด้วยเรื่องประโยชน์ที่ควรได้จากการมีทรัพย์หรือการมีโภคทรัพย์ที่อริยสาวกควรยึดถือในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก

อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต โดยพระพุทธเจ้าแสดงหลักคำสอนชุดนี้แก่อนาถปิณฑิกเศรษฐี ณ พระเชตวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถีเป็นที่มาของพระสูตรนี้ โดยเนื้อหาที่ปรากฏในพระสูตรมีประเด็นเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการทรัพย์สินที่เป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะสมกับอนาถปิณฑิกเศรษฐีในฐานะเป็นคฤหัสถ์และพ่อค้าที่ต้องเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินโดยตรงและตลอดเวลา โดยประเด็นสำคัญที่ปรากฏในอาทิสสูตรคือพระพุทธเจ้าทรงแนะนำหรือทรงให้หลักการบริหารและการจัดการทรัพย์สินด้วยมีเรื่องของการแสวงหาทรัพย์สิน การใช้จ่ายทรัพย์สิน และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินอย่างถูกต้องและชอบธรรมที่สร้างประโยชน์สุขแก่ตนและผู้อื่น การดำเนินชีวิตมีความสำคัญมาก โดยมีหลักข้อปฏิบัติเป็นหลักแห่งความดีงามที่จะนำไปสู่จุดหมาย ซึ่งหลักนั้นคือ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ต้องเริ่มด้วยการศึกษาถึงหลักการดำเนินชีวิตที่ดีให้รู้ให้เข้าใจ และนำไปประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ ให้ถูกต้องเหมาะสมดีงาม การงดเว้นอบายมุขทั้งหมดตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นข้อที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติที่จะเกื้อกูลส่งเสริมทำให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้าทำให้เกิดการครองตน ครองคน ครองงานและความสุขอย่างยั่งยืนและมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช). (2553). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*.

พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2545). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เมธทราย.

_____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่12.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2543). *ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:

บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

_____. (2549) *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).*พระไตรปิฎกภาษาไทย*. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2555). *เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

